www.kurdistannet.org

نامەیەکی درەنگوەخت

حەمەسەعید حەسەن
(سوێد)

کەسانی وا هەن نەماندیون، کەچی وا هەست دەکەین دەیانناسین. ژیلا حوسەینی یەکێک بوو لەوانەی ئەگەرچی نەمدیبوو، بەڵام وام هەست دەکرد، لە نزیکەوە دەیناسم. هەر لە ناکاو لە دوورەوە بووینە ناسیاوی یەکتر. هەر لە یەکەم نامەوە گەرموگوڕ، وەک ناسیاوێکی دێرین هاتەگۆ. جێی داخە منیش یەکێکم لەوانەی حەز دەکەم نامەم پێ بگا، بەڵام نامەنووسێکی چالاک نیم.

لەمێژ بوو بیرم لەوە کردبووەوە، باسێک لەبارەی شیعری کوردی لە کوردستانی ئێران بنووسم. لای خۆمەوە بە هیوا بووم لە سەر سێ شاعیری نەوەی دوای (سوارە) کار بکەم، یەکێکیان ژیلا بوو. ئەو سەفەری ژیانی تەواو کرد و من هێشتا دەستم بەو گەشتە نەکردووە.

جاران هێندە خۆرەتاوم خۆش نەدەویست، لەوەتەی لەم بەفرستانەم هەمیشە خەیاڵم لای خۆرەتاوە. نامە و شیعرەکانی ژیلا لەگەڵ خۆیاندا چەپکە تیشکی گەرموگوڕی خۆریان بۆ دەهێنام.

من نەمدەتوانی کۆچی سووری ئەو دوا بخەم، کەچی کە هەواڵەکەم بیست، شەرمەزاری دایگرتم. ژیانی ژیلا لە دارستانی شمشێردا، لە مەڵبەندی بقە و حەرام و قەدەغەدا، ئەگەرچی کورت بوو، بەڵام تا داهاتوویەکی دوور، مانگێکە تریفەکەی ڕێی ڕێبوارانی کاروانی ئازادی و یەکسانی ڕۆشن دەکاتەوە. ژیانی پەڕ و باڵە بۆ ئەوانەی نیازی فڕینیان هەیە. ژیانی مامۆستای گوتنەوەی دەرسی یاخیبوون و بەرەنگاربوونەوە بوو. ئەو نامە پیرۆزەی ئەو ناردی گەیشت، ئەو وەڵامەی ژیلا نامەزرۆی بوو، نووسراوە، وەلێ لە پێچی سانسۆردا گیری خواردووە. نامەی ژیانی ژیلا دیوارێکی رووخاند، دەرگایەکی خستە سەر پشت، پەنجەرەیەکی کردەوە.

هێندێ شاعیر هەن، هیچیان پێ نییە شیاوی گوتن بێ، کەچی دەیشپەیڤن، هێندێکی تر شتیان پێیە بەڵام پێت ناڵێن. ژیلا هەمیشە شتێکی پێ بوو، هەمیشە شتێکی دەگوت. قسەی باڵداری ئەو هۆنراوەکانی بوو. کە دایان بە شوو، (کە دڵیان کوشت و لەشیان هەڵپەڕاند، ژیلا پازدە ساڵان بوو،)(١) ئیدی چوار پێنج ساڵی لە تەلاری دڵگیر و بڵندی ژن و مێردایەتیدا، یان ڕاستتر لە ژووری تاکەکەسیی زیندانی ژێر دەسەڵاتی دیکتاتۆردا بەسەربرد.

ژیلا تەواریێ بوو، چەندین جار پێکرا، بەڵام دیل نەکرا. کە باسی ژیانی خۆی دەکرد، باس تەنیا هەر باسی خودی خۆی نەبوو، باسی سەردەمەکەیشی بوو. ئەو دەیزانی ناتوانێ بە شنەی شیعر ڕێڕەوی کەشتیگەلی کۆمەڵ بگۆڕێ، بەڵام لەوە دڵنیابوو: شیعر تیرۆژێکە سەر بەو زیندانە بەرینە تاریکەدا دەکا، کە بە ناڕەوا ناوی ‹ژیان›ی لێ نراوە.

ژیلا دەیویست بە شیعر جیهان جوانتر بکا. بە درەختی وشکهەڵاتووی ژیانەوە، شیعری ئەو گەڵایەکی سەوز بوو. ژیلا دەیویست مانایەکی نوێ بۆ ژیان بدۆزێتەوە.

کۆنفۆشیۆس دەڵێ: (ئافرەتی بەرێز و باڵا، ئافرەتی نەزانە.) ژیلا دەیویست پێچەوانەی ئەم تێڕوانینە نائینسانییە بسەلمێنێ. جەلالەدینی ڕۆمی دەڵێ: «ئافرەت تیشکێکە لە ڕووناکیی پیرۆز.» ژیلا لە شەوی یەڵدای نیشتماندا چەپکە تیشکێ بوو. ئیبنولعەرەبی هەقی تەنیا لە ژندا دەدی. ژیلا هەقیقەت بوو لە شێوەی ژندا. ژیلا ژنێک بوو لە هەقیقەت.

ئەدۆنیس دەڵێ: «بۆ ئەوەی بتوانی بچیتە ناخی خۆتەوە، وشەیەکی نهێنی هەیە دەبێ بیزانی.» ژیلا کلیلی دەرگای

www.kurdistannet.org

دەروونی خۆی پەیدا کردبوو. کە بە منداڵی مێردی کرد، وەک لەش ماڵی باوکی بەجێهێشت، دڵی لەگەڵ خۆی نەبرد. زۆری ئازار چێشت تا فێربوو بتوانێ بۆ هەر کوێ چوو، پێش وەخت دڵی بنێرێ.

هەڵگرانی بیروباوەڕی سەردەم بەسەر چوو، بە زیندوویش مردوون. ژیلا بە مردوویش زیندووە. ئەو تینوو بوو، تینووی هەوری ئازادی. بڵند فڕی، فڕی تا دەمی گەیشتە کانیاوی هەوری پیرۆز. (ئەوانەی توانای فڕینیان نەبوو ئەو ئافرەتە مەزنەیان بچووک دەبینی.) (٢)

ئەوە ئەم زستانەی سنە، بۆچی هێندە ساردە؟ تۆ بڵێی لەبەر کۆچی ناوەختی ژیلا بێ! ژیلا فریشتەیەک بوو دەیویست بە هێزی شیعر باڵی ئەهریمەنی تاریکی لە ڕەگەوە دەربکێشێ. دەیویست بە تیری تیشکی مۆمی خۆشەویستی، شاسواری شەوەزەنگ بگلێنێ. بۆیە، وای دەنووسی جەماوەر تێیدەگەیشت، هەڵبژاردەیش بە شاعیری دەزانی. شیعرەکانی ساکار بوون وەک خۆی، تەمومژاوی و ئاڵۆز نەبوون، بەڵام تەنکیش نەبوون، قووڵ بوون.

ژیلا دەروازەی ئاسنینی بیروباوەڕی دێرینی شکاندبوو، سنووری شوورای چین ئاسای ڕێسای نەریتی باوی بەزاندبوو. ئەو سەلماندی: ئینسان لەوە بالاترە، وەک کالایەک سەرنجی بدرێ و گەر بخوازێ و هەوڵی بۆ بدات، دەتوانێ پێوەندە کۆمەڵایەتییە دێرینەکان بپسێنێ و خۆی سەروەری خۆی بێ.

(هیچ هۆنراوەیەک لە سەداسەد شیعر نییە.) (٣) ژیانی ژیلا درامایەکی شیعری بوو، پێش ئەوەی بگاتە لوتکە، دەرهێنەری مەرگ پەردەی دادایەوە. چیت لە دەست دێ دریغی مەکە ئەی پیرە گەردوون! ژیلات بە جوانێتی کوشت، بەڵام شیعری جوانی ئەو هەر بە گەنجێتی دەمێنێتەوە.

ئەوی خاوەنی هونەرێکی ڕاستەقینە بێ، خاوەنی ژیانێکی ڕاستەقینەیشە. شاعیری ڕاستەقینە لە هەموو کاتشوێنێکدا بەرەو ڕووی ئەرکێکی دژوار دەبێتەوە. چۆن لەم جیهانە پڕ لە ستەم و دووڕوویییەدا بژی و سەری لێ نەشێوێ؟ چۆن بەرگەی ئەم جیهانە نائینسانییە بگرێ؟ چۆن لەم جیهانە پڕ لە کارەساتەدا ئاوەز لە دەست نەدا؟ چۆن ڕێ نەدا توانای خۆشەویستی و داهێنان و خەوبینینی لێ زەوت بکرێ؟

ژیلا لە سزای کۆمەڵ نەدەترسا، ژیانی گەڕان بوو بەدوای ماندوویێتی و سزادا. دەیزانی ژیانێکی نوێ بە شێوازی کۆن بەڕێوە ناچێ. بۆیە شێوازێکی ناباوی بۆ ژیان هەڵبژارد. ئەوەی بە شیعر نەیگوت، بە ژیانی گوتی. شیعرەکانی درێژەپێدانی ژیانی بوون، ژیانی شیعرێکی درێژ بوو.

لە ناو شیعری ژیلادا هەستێکی گەرم هەیە، دەڵێی درەختە و پەلی کێشاوە، دەتوانی دەست درێژ بکەیت و تەوقەی لەگەڵ بکەی. ژیلا شاعیرێک بوو یاخی، ژنێک بوو ئازاد، چونکە یاخیبوونی هەڵبژارد، بۆیە چەند ساڵێک ژیا، ئەوانەی بە کۆیلەیی دەمێننەوە، هەموو ژیانیان مردنە، با سەد ساڵیش بژین.

کەلەپووری باوکێکی کەللەڕەقە، فرۆید فێری کردووین، تا نەیکوژین ئازادیمان دەستگیر نابێ. ژیلا خۆی لە دابونەریتی باوکسالاری ڕاپسکاند و هاواری کرد: ڕیشی پاشا پەتی سێدارەیە. ژیلا نموونەی جوانی بوو، لە جانەوەر یاخی بووبوو.

برۆدۆن فەرمووی: مرۆڤ بۆ ئەوە لە دایک نەبووە، باوەڕێکی حازر، بیبێتە زنجیری دەست و پێی بیرکردنەوە و ڕوانینی. بۆیە شوێنی سروشتیی ژیلا، سەنگەری یاخیبووان بوو. ژیلا باڵندەیەک بوو کە سنووری دەبەزاند، داوای مۆڵەتی نەدەکرد.

ژیلا بە نامۆیی ژیا و لەگەڵ دەوروبەری ڕانەهات. هەمیشە وەک کارمامزێ کەوتبێتە بۆسەوە، چاوی دەگێڕا و گوێی قولاغ دەکرد و بیری لە دەربازبوون دەکردەوە. نەیدەهێشت ڕاوچییەکان بیگرن و مالیی بکەن. ژیلا گوڵێکی کێوی بوو، گوڵە پلاستیکێکی سەر مێز نەبوو، دەیزانی هەر لەگەڵ دەوروبەر بگونجێ، دەمرێ. لە (ئەبسن)ەوە فێر بووبوو: هەمیشە کەمایەتی لە سەر هەقن، هەمیشە زۆربە بە هەڵەدا دەچن.

ژیلا دەیزانی بە ئازادی بیرکردنەوە و بە ئازادی ژیان مەحاڵە، ئەگەر لە باوەڕی کۆن، کە پیرەدرەختێکە بە زەبروزەنگ ئاو دەدرێ و دەژی، خۆت ڕزگار نەکەی. غەزالی دەیەوێ: ئەوی لە ڕێی ڕاست لایدا بە زەبروزەنگ بهێنرێتەوە ژێر بار. ژیلا لەو ڕێ ڕاستە لای دابوو، لەبەر دەم دێوی زەبروزەنگدا چۆکی دانەدابوو.

مارکس دەڵێ: (تا چینێکی شۆڕشگێڕ سەر هەڵنەدا، بیروباوەڕی شۆڕشگێڕانە لەدایک نابێ.) لە کوردستانی ئێراندا، چینی شۆڕشگێڕ بزر بوو، بەڵام ژنێکی شۆڕشگێڕ حازر بوو، ژیلای ناو بوو. بیروباوەڕی شۆڕشگێڕانە: شەمەندەفەرێکە، دەوەستێ تا سەرکەوی، ناوەستێ تا دابەزی، ئەوی وەک ژیلا بە ڕاستی سەرکەوێ، هەرگیز دانابەزێ.

ڕژێمی سەرکوتکەری هاوچەرخ دەیەوێ چرای ناخی ئینسان خامۆش بکات، ڕێ لە هەڵچوونی گڕکانی خواستەکانی دەگرێ، دەیەوێ مرۆڤ چاو نەبڕێتە داهاتوویەکی گەشتر، دەیەوێ جیهان بۆ ئینسانیش باخێک بێ لە شێوەی باخچەی ئاژەڵان. ژیلا لەو چوارچێوە و مەرزە سەپێنراوانەدا گیری نەخوارد و کەوی نەکرا و ئینسانبوونی خۆی لە دەست نەدا.

ژیلا هەوڵی بۆ ڕووخاندنی دیوارەکان و شکاندنی بتەکان

www.kurdistannet.org

بوو. دەیویست ئەم جیهانە پڕ ستەمە خاپوور بێ. چەکی دەستی تەنیا شیعر بوو. شیعر پەپوولەیە و دوژمنەکانی شمشێر وەشێن. ژیلا لەوە زێتر چیی پێ دەکرا، ئافرەتێکی ئاسایی بوو، نەک جادووگەر. دەیویست بە جوانیی شیعر پشتی جیهانی دزێو لە زەوی بدات. ژیلا ژنێک بوو شاعیر، هەر ڕۆژەی بەشێک لە جوانییەکەی دەنارده گۆڕەپانی شەڕێکی نابەرانبەرەوە، هەر ڕۆژەی شیعرێکی دەنووسی.

ژیلا خۆی بۆ گەلێ شت ئامادە کردبوو، چاوەڕێی زۆر شتی دەکرد، بەڵام خۆی بۆ مردن ئامادە نەکردبوو، نەیدەزانی وا زوو دێت. هێشتا بە تەواوی بە هەورازی سەختی ژیاندا هەڵنەگەڕابوو، چ زوو بە نشێویدا شۆڕبووەوە و گەیشتە داوێنی! زوو بوو، زۆر زوو بوو، کاتی ماڵئاوایی کردن نەبوو. ژیلا، لۆرکا گوتەنی: (کۆترێکی سپی بوو، لەبەردەم پڵنگی مەرگدا، هیچی بۆ نەکرا.) چیرۆکی ژیانی ژیلا هێشتا لە نیوە زێتری مابوو، پیرێژنی سەرئاسنینی شیرینکوژی ڕێکەوت چ زوو گوتی: چەپکێ گوڵ و چەپکێ نێرگز.

کۆتایی ۱۹۹٦

(۱) ژیلا هیوای دوارۆژی ژنی کورد، ئەحمەدی شەریفی، مامۆستای کورد، ژمارە(۱۳)، ل ۳۵ - ۳۷ سوید، زستانی (۱۹۹۱)

(۲) نیتشە (نیچە)

(۳) ئەدۆنیس

دوو شیعری کورت و نامەیەکی ژیلا حوسەینی

(۱) ئاکامێکی چاوەڕوان نەکراو

نەمنەزانی خۆشەویستیت
ئەو (تۆخەی)ەی یەکەم ڕۆژانی دیتنم
لێ ئەگۆڕێ بە هاواری سووتام، برژام،
نەمنەزانی ڕۆحم ئەبێ بە کۆڵەکە و
لاولاوی هەناسەکانم بە بالآیا هەڵئەگەڕێت،
تاسەی دووریت
دڵم ئەکا بە زریان و
ئەم شاخ، ئەو شاخی پێ ئەکات،
کەی ئەمزانی ئەم ڕۆژە دێت
بە جێم ئێڵێ
دڵ ئەگۆڕێ
خەندەم لێ ئەکەی بە زاری.

۱۳۷٤/۱/۲۱ - سنە

(۲) سێ تار

دڵی تەنگم سێ تارێکە
کاتێ پەنجەی خۆشەویستیت
تاڵی کەزیەی تاسەکانی ئەبزوێنێ،
لەو ساتەدا بیری دووریت
دڵی ماندووی ئەلەرزێنێ،
ئاوازی خەم لێ ئەدات و
پڕ بە زاری
شیعرێکی نوێ ئەچرێکێنێ.

(۳) بەڕێز مامۆستا حەمەسەعید حەسەن

ڕێز و سلاوم بەوپەڕی ئاواتی سەربەرزی و سەلامەتیتانەوە. شارۆخی هاوسەرم ڕێز و سلاوی بۆتان هەیە.

نەورۆزە و ساڵی تازە، پیرۆزبایی گوڵ و جوانی و بەهارتان لێ ئەکەم، بەو هیوایەی بەهارانی داهاتووی گەلەکەمان چرۆی شادی و هیوای گەشاوەتر بێت.

ماوەیەکی زۆرە هەواڵتان نازانم، پێش ئەم نامەیە دوو نامەی ترم ناردۆتە خزمەتتان و وەلامێکیان نەبووە. هیوادارم هەر چۆنێک بێت، موشکیلەتان نەبێ.

ڕێزی زۆرم بۆ مامۆستا (محەمەد فەریق) هەیە و دەس خۆشانەی چیرۆکە جوانەکانی پێ ئەڵێم. هیوادارم قەڵەمی هەر وا بە برشت بێت. ئەو دوو کۆمەڵە چیرۆکەی کاری زۆریان تێ کردم (دووربین و پەریخان.) دەرسی زۆرم لێ وەرگرتن و بوونە هۆی ئەوە بڕێک ڕێگای نووسینیان بۆ خۆش کردم. کە ئەو چیرۆکانەی نووسیمن لە ئێرە بەر چاوی یەک دوانێ لە مامۆستایانم دا، بە دڵیان بوو. نازانم ئەم نامەیە بە دەستتان ئەگا یان نا، زۆر سوپاستان ئەکەم ئەگەر نێونیشانەکە ڕاستە و نامەکەتان پێ گەیشت، ئاگادارم کەنەوە، چیرۆکەکانیش بنێرمە خزمەتتان. نیازم بە ڕێنومایی ئێوەی بەڕێزانە. بڕیاریان داوە هەتا بیستومی گوڵان شیعرەکانم بۆ بەچاپ بگەیەنن، ئەگەر بە درۆزن دەرنەچوون، ئەوە ئەوانیش ئەنێرمە خزمەتتان. لە کۆتاییدا تازەترین شیعرم پێشکەش ئەکەم. ئیتر شادی و سەربەرزیتان.

خوشکتان ژیلا حوسەینی
۱۳۷٤/۱/۲۳